నవ్వు

పురాతనమైన కొండరాళ్లని చీల్చుకుంటూ నవ్వుతూ, తుళ్లుతూ, ఉత్సాహంగా వసుధని ముద్దాడే సెలయేర్లు.

ఆ ఏటిలో దట్టంగా అల్లుకున్న పచ్చపచ్చని ఆకులపై తెల్లతెల్లని పూలు - కలువపూలు.

పువ్వుల మీద మత్తుగా వాలిన రంగు రంగుల చిలకలు - సీతాకోక చిలకలు.

గురివింద - గోరింట అల్లుకున్న బండకు ఆనుకొని నిలబడి చుట్టూ చూస్తూ "ఏమిటి విశేషం? ఈరోజింత అందమైన చోటుకు తీసుకొచ్చావ్?" అంటూ కుతూహలంగా అడిగింది విద్యాధరి.

విద్యాధరినే తదేకంగా చూస్తున్నాడు భరణి. ఇంతదూరం, నిర్మానుష్యమైన ప్రదేశానికి చెప్పా పెట్టకుండా తీసుకొచ్చినా అదే రీవి - అదే ధైర్యం - అదే విశ్వాసం.

తనకి ఆమెతో ఏమంత పెద్ద పరిచయం ఉందని? తన గురించి ఆమెకి ఏం తెలుసని?

సూర్యకిరణంలా లావణ్య తేజస్సుతో వెలిగే ఆమె కంటిపాప చూపు, వెన్నెల సోయగంలా స్నిగ్ధ శీతలత్వంతో రగిలే ఆమె అధరాల నవ్వు - ఆమె పేరు విద్యాధరి అని భరణికి తెలుసు.

నిరాడంబరమైన మాటలు, శాంత స్వభావం, మృదు ప్రవర్తన వెరసి భరణి అని ఆమెకు తెలుసు.

గత రెండేళ్లుగా భరణి ఉద్యోగం చేస్తున్న బ్యాంక్‌లో మూణ్ణెల్ల క్రితం ఉద్యోగంలో జాయిన్ అయింది విద్యాధరి.

"విశేషమే" అని ఆగి ఆమెవేపు చూస్తూ "మీకిష్టమైతే మనిద్దరం పెళ్లి చేసుకుందాం" అన్నాడతను.

ఆకర్షణ, విరహ చూపుల బాణాలు పరస్పరం రివ్వురివ్వున సంధించుకునే అమాయకమైన వయస్సే వారిది. కానీ, మనసు కాదుకదా!

అతని ప్రతిపాదనకు ఆమె బిత్తరపోలేదు. సిగ్గుల పొదరిల్లు కాలేదు.

"ఇంతేనా? ఇంకేమైనా అడిగేదుందా?" అందామె.

"అడగడం కంటే చెప్పాల్సింది ఉంది" అని ఓ క్షణం ఆగి, ఆమె చేరబడిన బండరాయి ఎదుట రాయిపై మోకాళ్లపై ఆనుకుని కూర్చుంటూ, "అమ్మా నాన్నా పరవాడలో ఉంటున్నారు. నాన్నకు పెన్షన్ వస్తుంది. అక్కడో చిన్న పెంకుటిల్లు ఉంది. అంతకుమించి ఆస్తేం లేదు. అమ్మా నాన్నలకు నేనొక్కణ్ణే సంతానం" అన్నాడు.

"ఇంతేనా? ఇంకా ఏమైనా అడిగేదుందా?" అందామె.

భరణి రవ్వంత తటపటాయిస్తూ "మీ గురించి లోతుగా వివరాలు నాకక్కరలేక పోయినా, అమ్మా వాళ్లకు అవసరమవుతాయి. మీరు ఈ విషయం ఒప్పుకుంటే అమ్మావాళ్లకు రాస్తాను. వాళ్లీ పెళ్లికి ఒప్పుకున్నా, ఒప్పుకోకపోయినా తెలియచెయ్యడం నా బాధ్యత" అన్నాడతను.

"పెళ్లికి ఒప్పుకున్నా నా గురించి వివరాలు ఏమీ చెప్పడానికి నేను ఒప్పుకోకపోతే....?" అడిగిందామె.

"జీవితాంతం కలిసి బ్రతకాలనుకున్నప్పుడు ఒకరి గురించి మరొకరు మరీ అంత అపరిచితుల్లా ఉండాల్సిన అవసరం లేదనుకుంటాను" అన్నాడతను.

నిజమేసుమా అనుకుంటూ గాలికి ఎగురుతున్న చీర కుచ్చెళ్లను పాదాల వేళ్లతో నొక్కిపెట్టి, "నా వాళ్లంటూ ఎవ్వరూ లేరు. అనాథాశ్రమంలో పెరిగాను. కులం, మతం ఏమిటో తెలియవు. ఉద్యోగం తప్ప మరే ఆస్తి లేదు. ఇవన్నీ నచ్చితే మీవాళ్లని రమ్మని రాయండి" అందామె.

"మీరు ఆశ్రమంలోకి ఎలా వచ్చారో కూడా తెలియదా?" అడిగాడు భరణి.

"అమ్మా నాన్నల ప్రేమకు ఫలితంగానే పుట్టాను. వాళ్లిద్దరిదీ వేరు వేరు కులాలు. పెద్దల్ని ఎదిరించి పెళ్లి చేసుకునే ధైర్యం లేక ఇద్దరూ విడిపోయారు. మూడో కంటికి తెలియకుండా అమ్మకు పురుడు పోసి నన్ను ఆశ్రమంలో వదిలేసి అమ్మ వాళ్ల పేరెంట్స్ వెళ్లిపోయారని చిన్నప్పుడు ఆశ్రమంలో మా ఆలనా పాలనా చూసే ఆవిడ చెపుతుండేది.

"అమ్మ వాళ్ల గురించి అంతకంటే నాకేం తెలియదు. ఇప్పుడక్కడ చెప్పేవాళ్లు కూడా లేరు" అంది విద్యాధరి.

మౌనంగా ఉండిపోయిన భరణిని చూసి, "ఏమిటంతగా ఆలోచిస్తున్నారు? రమ్మని రాయడమా, వద్దా అనా?" అంది చిరునవ్వుతో.

"రమ్మని రాస్తున్నాను" అన్నాడు భరణి.

చుట్టూ ఉన్న రకరకాల పువ్వులు ఆనందంతో వాళ్లమీద కోటి పరిమళాల పన్నీటి సుగంధాన్ని వెదజల్లాయి.

★ ★ ★

సూర్యుణ్ణి మేఘాల్లో దాచేసి, జాబిల్లి మేఘాలపైకి రావాలని ప్రయత్నించే వేళ.... "మా అమ్మ శకుంతల, నాన్నగారు రామేశం" అని విద్యాధరికి తల్లిదండ్రులను పరిచయం చేశాడు భరణి.

"ఈమె విద్యాధరి" అంటూ వాళ్లకి ఆమెను పరిచయం చేశాడు.

శకుంతల స్త్రీ సహజమైన ఆత్రుతతో ఆమెను పట్టిపట్టి పరిశీలనగా చూసి, 'అందంగా ఉంది' - అనుకుంటూ "రామ్మా రా" అంటూ స్వభావ సిద్ధమైన ఆప్యాయతతో ఆహ్వానించింది.

రామేశం కాస్త మొహమాటంగా లావు కళ్లద్దాల్లోంచి నిదానంగా ఆమెను చూస్తూ 'బాగుంది' అనుకున్నాడు.

భరణి ఎదురుగా విద్యాధరితో మాట్లాడటానికి శకుంతలకు ఇబ్బందిగా అనిపించి, "రామ్మా లోపలికి వెళదాం. కాఫీ అలవాటుందామ్మా?" అని అడిగింది శకుంతల.

"ఆఁ" అంటూ విద్యాధరి శకుంతల వెంట వంటింట్లోకి దారి తీసింది.

"కూర్చోమ్మా!" అని చిన్న పీట వేసి, "ఎక్కడ చదువుకున్నావ్?" అని అడిగింది శకుంతల.

"విజయనగరంలో"

"అమ్మా నాన్నా లేరంట కదా. భరణే చెప్పాడు. వాడితో వివరంగా మాట్లాడడం కుదర్లేదు. ఏ కులస్థులమ్మా మీరు?" పాలగిన్నె స్టవ్‌పై పెడుతూ అడిగింది శకుంతల.

"తెలియదండీ" అంది విద్యాధరి.

శకుంతల ముఖంలో అసంతృప్తి. మాటల్లో ఏం వ్యక్తపరచకుండా కాఫీ కలిపి అందరికీ అందించింది.

మరో పది నిమిషాలు కూర్చుని విద్యాధరి వెళ్లిపోయింది.

ఆరాత్రి తొమ్మిది గంటలప్పుడు భరణి, "ఎలా ఉందమ్మా విద్యాధరి" అని అడిగాడు శకుంతలను.

"అమ్మాయి బాగుంది. కానీ, అదేమిట్రా కులమేంటో తెలియదంది?" అంది శకుంతల.

"ఏ కులం అయితే ఏమ్మా? తనను పెళ్లి చేసుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాను" అన్నాడు భరణి.

"నువ్వింతగా ఇష్టపడ్డావనే ఏ విషయాలూ పెద్దగా పట్టించుకోవడం లేదు. మన కులం కాకపోయినా, రేపెవరేనా మీ కోడలిది ఏకులం అంటే ఏం చెప్పాలి? బంధువులు అడుగుతారుగా?" అందామె.

"నీకు తెలుసుకదమ్మా, తనకు ఎవ్వరూ లేరని. ఇకముందెప్పుడూ విద్యాధరి కులం

గురించి మనం ఏం మాట్లాడొద్దు?" కచ్చితంగా చెప్పాడు భరణి.

భరణి, విద్యాధరి వివాహం జరిగిన రెండేళ్లకి వాళ్లిద్దరికీ పుట్టింది ఓ పాప - నవ్య. వారి జీవితానికి వెలుగు నింపిన నవ్య!

★ ★ ★

సాయంత్రం విద్యాధరి బ్యాంక్ నుండి ఇంటికి వచ్చేసరికి నవ్యకి తలదువ్వి పిన్‌తో గులాబీ పువ్వు పెడుతోంది శకుంతల.

"పువ్వు బాగుంది. ఎక్కడిదత్తయ్యా?" అడిగింది విద్యాధరి.

"ఎదురింట్లో కొత్తగా అద్దెకు దిగారు చూడు - ఆ బ్రాహ్మలమ్మాయి ఇచ్చింది" అంది శకుంతల.

"బ్రాహ్మలంటే ఏమిటి నానీ?" అడిగింది నవ్య శకుంతలను.

శకుంతలకు జవాబు చెప్పే అవకాశం ఇవ్వకుండా "లలిత ఇచ్చింది" అంది విద్యాధరి.

"మరి నానీ ఏంటో అందిగా!"

"నానీ లలితాంటీ పేరు మర్చిపోయింది. ముద్దుగా అంది. నువ్వు అలా అనకూడదు" అంది విద్యాధరి.

నవ్య ఆడుకోడానికి బయటకు వెళ్లగానే "ఇంకెప్పుడూ కులం ప్రసక్తి ఎత్తకండి" అంది విద్యాధరి శకుంతలతో.

"అదికాదమ్మా..."

"నాకేం వివరాలు వద్దు. ఇంకముందెప్పుడూ ఎవర్నీ కులం పేర్లతో పిలవటం వినిపించకూడదు" నిర్మొహమాటంగా అంది విద్యాధరి.

ఆరాత్రి "ఏంటి అమ్మని సాయంత్రం కులం విషయంలో విసుక్కున్నావంట. నువ్వొక్కదానివి కులం విషయం పట్టించుకోనంత మాత్రాన దేశం మర్చిపోతుందా?" కాస్త ఎగతాళిగా అన్నాడు భరణి.

"నవ్యకు తెలుస్తుంది. కానీ, ఆ విషయానికి ప్రాముఖ్యం ఇవ్వకూడదని పాపకి చెప్పాల్సింది మనమే. ఇప్పుడు తనింకా ఏదీ అర్థం చేసుకునే వయసులో లేదు. మనం చెప్పినా అర్థం కాదు. ఈ వయసులో పాప మనసులో బ్రాహ్మలు, కమ్మ, కాపు, వైశ్య, రాజు, నాయుడు అంటూ ఇంజెక్ట్ చెయ్యడం, మనుషుల్ని అలాకూడా గుర్తించొచ్చని, పిలవొచ్చని తెలియజెయ్యడం మంచిది కాదు. అందుకే అత్తయ్యకు అలా చెప్పాను" అంది విద్యాధరి.

భరణి మౌనంగా ఉండిపోయాడు.

ఆమె వాదనలోని సహేతుకత అతనికి బోధపడింది.

★ ★ ★

"ఏమిటి విద్యా నీ పిచ్చితనం? అది చాలా మంచి స్కూల్!" చిరాకుగా అన్నాడు భరణి.

"కులం తప్పకుండా రాయాలని అంత పట్టింపుగా అడిగేవాళ్లది మంచి స్కూల్

ఏంటీ?" హేళనగా అంది విద్యాధరి.

"కులాన్ని బట్టి వాళ్లేం సీట్ ఇవ్వడం లేదుగా. మెరిట్‌ని బట్టే ఇస్తున్నారు. మంచి స్టాండర్డ్ ఉన్న స్కూల్. పిచ్చిగా ఆలోచించి నవ్య భవిష్యత్తును పాడుచెయ్యకు" గట్టిగా అన్నాడు భరణి.

"అమెరికన్ స్టాండర్డ్‌లో చెప్పినా, లండన్ లాంగ్వేజ్‌లో నేర్పించినా సరే కులం ప్రసక్తి వుంటే నవ్యని చేర్పించేది లేదు" కచ్చితంగా చెప్పింది విద్యాధరి.

"నవ్య హర్ట్ అవుతుందేమో, ఈ కాలనీలో పిల్లలందరూ అక్కడే జాయిన్ అవుతున్నారు" అన్నాడు భరణి.

"నవ్యకు విషయం అర్థం అయ్యేట్లు చెప్తానుగా" అంది విద్యాధరి.

వీళ్లిద్దరూ మాట్లాడుకుంటుండగా కాలనీలో ఓ పాప బర్త్‌డే పార్టీకి వెళ్లిన నవ్య తిరిగొచ్చింది.

"ఎంజాయ్ చేశావాపార్టీ?" అడిగింది విద్యాధరి.

"ఆఁ చాలామంది వచ్చారు. నీలిమ బర్త్‌డే డ్రెస్ బాగుంది. వాళ్ల మమ్మీ కుట్టిందంట. వాళ్ల మమ్మీ చాలా మాట్లాడింది నాతో" గుండ్రని కళ్లు తిప్పుతూ అంద నవ్య.

"ఏం అడిగింది?"

"నీ పేరు, డాడీ పేరు, జాబ్స్, ఇంతకుముందు ఏ ఊళ్లో ఉండేవారు, ఎక్కువగా ట్రాన్స్‌ఫర్స్ ఉంటాయా అని అడిగిందాంటీ. అన్నీ చెప్పాను కానీ, ఒక్కదానికి మాత్రం ఆన్సర్ తెలియలేదు" అంది నవ్య.

"దేనికి?"

"మీ క్యాస్ట్ ఏంటి? అని అడిగిందాంటీ - క్యాస్ట్ అంటే ఏంటి?" కుతూహలంగా అడిగింది నవ్య.

భరణికి నవ్వొచ్చింది. ఇప్పుడు విద్యాధరి ఏం జవాబు చెపుతుందా అని కుతూహలంగా చూస్తున్నాడు.

విద్యాధరి నవ్యని దగ్గర కూర్చోపెట్టుకుని కులం అంటే ఏమిటో, అసలా పదాన్ని ఎందుకు వదిలిపెట్టాలో మృదువుగా, సరళంగా నవ్యకు వివరిస్తుంటే భరణి బిత్తరపోయాడు.

ఇదే సరియైన సమయమని విద్యాధరి నవ్యకు స్కూల్ విషయం కూడా చెప్పింది.

తల్లి చెప్పిన స్కూల్లో జాయిన్ అవడానికి నవ్య ఒప్పుకుంది.

★ ★ ★

నవ్యకు రోజూ పేపర్ చదవడం అలవాటయింది. తెలియని విషయాలు ఎక్కువగా తల్లినే అడుగుతుంది. తల్లిలా పూర్తిగా విడమర్చి ఓపిగ్గా తండ్రి చెప్పడని ఆమె గుర్తించింది.

ఎప్పట్లా ఆరోజు పేపర్ చదువుతున్న నవ్య తలెత్తి తల్లివేపు తిరిగి, "ఎలక్షన్స్‌లో పోటీచేసే వాళ్ల పేర్ల లిస్ట్ ఇచ్చారు. వీళ్లందరూ గెలిస్తే ఏంచేస్తారు? అని అడిగింది.

"ఎవరెక్కువ గెలిస్తే వాళ్లు గవర్నమెంట్ ఏర్పరుస్తారు" అంది.

నవ్య పరిశీలనగా పేపర్ చూస్తూ "వీళ్ల తప్ప మరెవ్వరూ ఏర్పర్చరా?" అని అడిగింది.

"వాళ్లే ఏర్పాటు చెయ్యాలి."

"అంటే వాళ్లే మనల్ని పరిపాలిస్తారా?"

"ఆఁ".

నవ్య పేపర్‌ను తల్లికి ఇస్తూ "నువ్వు చదువ్ పేర్లు" అంది.

విద్యాధరి పేపర్ అందుకొని ఒక్కో పార్టీ అభ్యర్థుల పేర్లు చదివి "ఊఁ-ఏంటి?" అంది.

"మనం ఈ దేశం నుండి ఎప్పుడు వెళ్లిపోతున్నాం?" అడిగింది నవ్య.

"దేశం నుండా? ఎందుకు?" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది విద్యాధరి.

"కులం పేరు అడిగారని నన్ను ఆ స్కూల్లోజాయిన్ చేయించలేదు కదా! పార్టీ అభ్యర్థుల పేర్ల పక్కన కులం రాశారుగా. మరి వాళ్లు పరిపాలించే దేశంలో ఎలా ఉంటావ్?" అడిగింది నవ్య.

ఎంతో నిజాయితీగా, అతి నెమ్మదిగా అడిగిన ప్రశ్నకు విద్యాధరి ముఖం భావరహితంగా మారిపోవడం చూసి, 'విద్యా బాధపడకు, ఏమిటి నవ్యా అలా-" అంటూ అభిమానంగా మందలించబోతున్న భరణిని విద్యాధరి మధ్యలోనే వారించింది.

"ఒకప్పుడు నా తల్లిదండ్రులు కులానికి భయపడి, లోబడి ప్రేమను చంపుకుని జీవితాలను నాశనం చేసుకున్నారు. ఆ అనుభవంతో నేను కులం మాటను బహిష్కరించి వ్యక్తిగతంగా జీవితాన్ని ఆనందదాయకంగా దిద్దుకున్నాను. మన పెంపకం వలన నవ్య మరింత ముందుకెళ్లి ఈ సోకాల్డ్ కుల, మత రహిత రాజ్యాన్ని నిజమైన కుల, మత రహిత రాజ్యంగా, ఓ నవ్య సమాజాన్ని అందిస్తుందేమో చూద్దాం" ఆశగా, ఆనందంగా, తృప్తిగా అంది విద్యాధరి.

● ఇండియా టుడే, *6–20*, అక్టోబర్ *1991* ●